

теплом і газом; каналізація, очищення стічних вод, вивіз сміття; планування території; будівництво та утримання місцевих доріг, лікувальних і освітніх установ, спортивних споруд, будинків престарілих, парків, кладовищ; пожежна охорона; оновлення і утримання місцевого транспорту; розвиток комунального господарства.

Існує чітке розмежування повноважень між громадою, районом, землею. Так, громади (малі міста) не ведуть обліку пенсіонерів, вчителів, поліцейських і не займаються їх проблемами, бо робота з пенсіонерами – обов'язок району, а робота з вчителями і поліцейськими – обов'язок землі.

До початку 1970-х років у Німеччині було близько 24 000 муніципальних утворень. Адміністративна реформа, ініційована в 1970-ті роки, зайняла близько 8 – 10 років. У результаті реформи залишилося близько 10 000 муніципальних утворень. Процес укрупнення громад триває. Передбачається мати всього 7 000 муніципальних утворень. Після об'єднання Німеччини в 1990 році перед новими федеральними землями постало завдання проведення реформи місцевого самоврядування, яка зайняла близько 5 років.

У Німеччині жителі і громадяни мають нормативно закріплені можливості брати участь в житті громади і ухваленні рішень у сфері управління комунальним майном [1]. Громадянська вимога передбачає, що громадяни мають намір самі замість ради вирішити певне питання. Як правило, для ухвалення рішення, вимогу повинні підписати від 10 до 100 громадян.

У межах територіальної громади можна виокремити індивідуальних (окремі члени громади) та колективних (громадські організації, асоціації, сусідські групи) суб'єктів, які на місцевому рівні здійснюють вплив на процеси управління комунальним майном. Незважаючи на наявність значних відмінностей (статус, кількість членів, обсяг повноважень тощо), колективні суб'єкти виступають певною проміжною ланкою, опосередковують зв'язки окремих членів територіальної громади з усією спільнотою. Такі колективні суб'єкти репрезентують інтереси своїх членів, функціонують як своєрідні центри громадської активності, через систему безпосередніх контактів забезпечують включення мешканців у широку мережу різноманітних соціальних відносин та, загалом, чинять більш потужний вплив на муніципальне господарство [2].

Раніше органи місцевого самоврядування в Німеччині діяли самостійно, але зараз вони все більше спираються на співпрацю з неприбутковими і комерційними організаціями. На місцевому рівні спостерігається процес об'єднання ресурсів держави, органів місцевого самоврядування, приватного сектора, добровільних організацій і різних фондів для поліпшення якості життя населення.

Громади та громадські союзи, а також на їх органи управління можуть бути суб'єктами виконання певних державних завдань, які

вирішуються відповідно до вказівок вищестоящих державних органів. Держава зобов'язана гарантувати отримання громадами та їх спілками грошових коштів, необхідних для виконання таких завдань, і надати їм джерела доходів, якими вони можуть розпоряджатися під власну відповідальність. Слід звернути увагу, що міста і Берлін і Гамбург, маючи федеральний статус, є одночасно громадами. Віддають вони розвитком інфраструктури, громадським транспортом, туризмом, житловим будівництвом, шкільними та дошкільними установами, утриманням доріг, лікарень, театрів, бібліотек, музеїв, соціальних і спортивних установ. Вони можуть встановлювати і стягувати визначені законом податки і збори.

Отже, до головних аспектів самоврядування на рівні громад можна віднести велику низку питань із забезпечення функціонування інфраструктурних елементів міста, а також заходи задля забезпечення соціальної гармонії; формування життєвого середовища та перспективне планування: планування розвитку міста, екологія, розвиток культури і засобів комунікації, фінансування яких відбувається за участю федеральних та земельних коштів на основі складених договорів з громадою.

1. Местное самоуправление в Германии : (на примере Положения об общинах земли Баден-Вюртемберг) / [пер. с нем. Р. Кунце ; гл. ред. В.В. Жданович]. – М. : ДЕЮРЕ, 1996. – 200 с.

2. Элерс Д. Местное самоуправление в Германии / Д. Элерс // Государство и право. – 2002. – № 3. – С. 68 – 74.

Тетяна ХМІЛЬ

*к. філос. н., доцент, доцент кафедри
права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ*

КОНКОРДАТНА СИСТЕМА ЦЕРКОВНО-ДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Згідно із статтею 8 Закону України «Про основи національної безпеки України» одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України у внутрішньополітичній сфері є забезпечення міжконфесійної стабільності та запобігання конфліктним загостренням на релігійній основі, недопущення протистояння різних церков, у тому числі щодо розподілу сфер впливу на території України. Сучасні складні умови дедалі загострюють міжконфесійні суперечності і можуть стати ще одним фактором соціальної напруги в такій делікатній сфері духовного життя, якою є релігія, з цієї причини необхідно шукати нові форми взаємодії світської та духовної влади на інституціональному рівні. Незважаючи на проголошення у багатьох країнах відокремлення

Церкви від Держави, доречно визнати, що фактичної ізоляції Церкви не сталося. У зарубіжній літературі такі відносини окреслюються як партнерство особливого роду. У своїх взаєминах Церква й Держава в багатьох випадках виступають як цілком одноправні партнери, які співпрацюють задля загального блага. Одним з ймовірних шляхів розвитку державно-церковних відносин дедалі частіше розглядається договірна (конкордатна) система. Саме поняття «конкордат» походить від лат. Concordatum, що означає «угода». Згідно з первісним визначенням, конкордат – це договір між Папою Римським як головою Римсько-Католицької Церкви та іншою католицькою державою, який регулює правовий стан Римсько-Католицької Церкви у певній державі, а також відносини цієї держави зі Святим Престолом [1, с. 163]. Держава і Церква, як два суб'єкти права, укладають між собою угоди, відомі в історії державно-церковних відносин як конкордати. В сучасних суспільно-політичних умовах посилення уваги до конкордатної системи зумовлюється пошуками оптимальної моделі, яка б максимально відповідала сучасним правовим стандартам, даючи змогу повною мірою розкривати позитивний соціальний потенціал релігійних організацій як громадських об'єднань.

Сьогодні для низки європейських країн конкордатні угоди виступають базовою моделлю церковно-державних відносин незалежно від конфесійної приналежності, спираючись на соціокультурний та історичний контекст цієї взаємодії.

Переважає більшість європейських країн фундаментально підходять до оцінки зв'язку свого минулого з сьогоденням. Одні з них (Греція, Великобританія, Грузія, Болгарія, Румунія, Сербія) встановлюють особливі привілеї для історичної церкви, відводять вагомий роль державі у регулюванні проблем, пов'язаних з функціонуванням релігійних громад; інші (Угорщина, Хорватія, Словенія) укладають спеціальні угоди з впливовими релігійними об'єднаннями або визначають перелік виділених суспільством конфесій як пріоритетні (Литва, Чехія, Латвія). У будь-якому випадку існує обмеження стосовно діяльності тих віросповідань, котрі є маловідомими, чия догматична доктрина викликає підозру або які просто не зуміли засвідчити свою прихильність національним інтересам певного народу. Тобто у європейських країнах поняття «рівності» не застосовується до діючих конфесій у буквальному значенні цього слова, тому що в реальній дійсності її не існує. Це політичний міф, що відображається в конституціях, законодавстві згаданих вище країн. Навіть демократичний дух, притаманний німецькій моделі державно-церковних відносин, не припускає «зрівняння» поширюваних на теренах держави віросповідних течій. Окремо виділена роль лютеранської й католицької церков, а окремо всіх інших. При цьому важливо відмітити, що надання певного статусу визначеним конфесіям на інституціональному рівні зовсім не суперечить базовим правам людини,

в тому числі свободі совісті та віросповідання, що гарантується як конституціональний принцип [2].

Тому, за належної підготовки, узгодження та послідовності, обов'язковості реалізації договірних відносин, може вести до поліпшення взаємин держави з конфесіями та зміцнення стабільності у суспільстві. Обидві сторони беруть на себе певні зобов'язання: наприклад, певна соціальна та виховна робота – з боку релігійної організації, а певні пільги та захист – з боку держави. Процедура а застосування угоди обумовлюються у кожному конкретному випадку, виходячи з узгодженого інтересу суб'єктів та на основі чинного законодавства щодо свободи совісті. Індивідуальний характер договірних відносин передбачають можливість відмінностей в угодах з різними релігійними організаціями, що не обов'язково буде приводити до юридичної нерівності. За умови дотримання загальних принципів свободи совісті та віросповідання, такі індивідуалізовані угоди можуть відкривати додаткові можливості для налагодження релігійними організаціями таких відносин з державою, які б максимально повно віддзеркалювали їхні особливості, що відповідає принципу відсутності дискримінації щодо різних релігійних організацій і громад.

Серед пострадянських держав, в контексті розбудови договірних державно-конфесійних відносин на особливу увагу заслуговує досвід Грузії, де у 2002 році було ухвалено безпрецедентну для країн колишнього СРСР «Конституційну угоду між Державою Грузія та Автокефальною Православною Апостольською Церквою Грузії». Важлива для України особливість цієї угоди полягає в тому, що вона укладалася з православною церквою, яка не має міжнародної правосуб'єктності. За Угодою 2002 року, Конституція Грузії, визнаючи особливу роль грузинської православної церкви в історії держави, закріплює за нею привілейований статус (як «традиційної релігії»). З-поміж іншого, конституційна угода містить положення щодо звільнення священнослужителів від призову до війська, визнання державою церковних шлюбів, звільнення Церкви від податку на землю і майно, невідчуженість церковного майна, часткового відшкодування збитків, завданих Церкві у радянський період. Грузинська конституційна угода між державою і православною церквою має чітко відзначений преференційний характер по відношенню до цієї конфесії. Цей факт, попри протести представників інших релігійних організацій, не наражається на суспільний опір, оскільки грузинська Автокефальна Православна Апостольська Церква значно випереджає інші релігійні організації за кількістю віруючих та рівнем громадської підтримки [3].

Проте особливість української історії в тому, що завжди домінуючі релігійні організації підпорядковувалися закордонним центрам. Це ж завжди було однією з основних причин втрати незалежності й колоніального стану нашої держави. У чинному законодавстві зазначені

проблеми не врегульовано і це є стратегічною помилкою. Сьогодні, коли відбувається процес створення Української Помісної православної церкви, необхідно заздалегідь врахувати можливі його наслідки та усвідомити необхідність зміни існуючої моделі церковно-державних відносин з врахуванням європейського досвіду.

Список використаних джерел

1. Жилюк С. Метаморфози відносин КПУ і РПЦ: від антагонізму до політичного партнерства (архівні документи та матеріали) / С. Жилюк. – Рівне: Перспектива, 2006. – 174 с.
2. Шаправський С.А. Моделі державно-церковних відносин: європейський контекст / С.А.Шаправський // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Історичне релігієзнавство. – 2015. – Вип. 12. – С. 183 – 198. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NznuoairD2009_2015_12_18.
3. Взаимоотношения Государства и Церкви в странах Восточной Европы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodoxia.org/lib/1/1/5/12.aspx>

КАТЕРИНА ЧОРНА

*к. ю. н., доцент, професор кафедри
Навчально-наукового інституту права
ім. князя Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління персоналом*

СУЧАСНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЛІБЕРАЛІЗМ: ЧИ ІСНУЮТЬ СОЦІОКУЛЬТУРНІ РИЗИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ?

Останнє десятиліття у Європі – період драматичних глибоких суперечностей, які розхитують міцні підвалини молодого Європейського Союзу. Загострення соціальних протестів у деяких розвинутих країнах (Німеччина, Великобританія), яке викликано потоками біженців; поглиблення традиційного соціально – культурного конфлікту між двома світами – християнським та ісламським (Франція, Німеччина); процес стирання кордонів і водночас справжні національні спалахи (Іспанія, Шотландія); реальне або міфічне протистояння США і Росії, яке диктує нові правила міжнародного співіснування, – усе це посприяло ускладненню європейської інтеграції України [2, с. 44]. І, звичайно ж, найбільшою загрозою для цього процесу є гібридна війна на сході України, затіяна державою – сусідом (варто лише згадати про вплив кремлівської пропаганди на результати нідерландського референдуму, під час якого жителі країни проголосували проти інтеграції України у європейське співтовариство). Або про панамський скандал, який був роздмуханий тими ж пропагандистами як неабияка сенсація світового масштабу (а,

між тим, подібні, хоч і поодинокі явища спостерігаються щоденно чи не в кожній розвинутій європейській країні, де фактично подолана корупція). Проте існують й інші причини - значно глибші, значно латентніші, а тому й більш небезпечні.

Зокрема, частина українського соціуму, вихована у радянські часи радянською авторитарною культурою, до сьогодні готова всотувати і поширювати у суспільстві стереотипи, нав'язані інформаційною складовою цього протистояння. Тому що для неї все частіше відчувається вакуум там, де поколіннями зберігалися усталені радянські теорії та уявлення. Так, доволі часто навіть серед інтелектуальної еліти побутує думка, що з поширенням європейських традицій руйнуються українські ціннісні догми, а такі фундаментальні для стабільного розвитку нашої держави поняття, як «консерватизм», «соціальне суспільство», «християнське милосердя» втрачають свою внутрішню визначеність у зв'язку з ідейною кризою кожного з цих явищ у більшості європейських країн світу [4, с. 45].

Чи ж насправді існує соціальна, культурна, духовна загроза для становлення української державності, для побудови громадянського суспільства, для орієнтації на Людину, її духовну культуру і соціальний статус? Чи здатна національно свідома, високоосвічена, життєво компетентна, творча особистість бездумно впускати у власне життя явища, чужі і шкідливі для себе, – тим більше, якщо вона має активну за формою та моральну за змістом життєву позицію? Чи здатний Захід «морально розкласти» український соціум, і які ж вони насправді, істинні європейські цінності?

Пересічний український громадянин справжніми європейськими цінностями вважає гідну оплату праці, високу пенсію, зручні утилітарні послуги та інші соціальні блага, які викликають бажання жити і працювати в Європі. Але він, перебуваючи під пропагандистським натиском і донині нав'язуваної радянщини, часто не усвідомлює, що соціальні і культурні процеси, які відбуваються нині в європейських країнах, – з покращанням економічного становища громадян, зі всебічною модернізацією соціальної сфери, з гуманізацією освіти, з посиленням відповідальності влади за поширення негативних явищ серед молоді – усе це результат пасіонарної активності соціумів. Скрізь, особливо у країнах, де суспільство живе за лозунгом «Усе для щастя Людини» – в Фінляндії, у Швеції, і навіть у відверто ліберальній Голландії держава рішуче контролює рівень поширення асоціальних явищ у суспільстві, попереджує можливі проблеми, створює умови для контролю громадськістю соціальної сфери, впроваджує найновітніші технології освіти і виховання, які закликають суспільство відмовлятися від використання, наприклад, дозволених, але сумнівних благ на кшталт наркотичних речовин або антирелігійних, антиморальних ідей.

В основі економічного та соціального процвітання Європи лежить,